

## СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Габриела Белова Белова – Ганева

професор по „Международно право и международни отношения”

в Правно-историческия факултет на Югозападния университет

„Неофит Рилски“ - Благоевград

относно дисертационния труд на **Иванка Славчова Сакарева**, докторант в катедра „Германистика и романистика“ във Филологическия факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“

на тема: **„ПРОБЛЕМИ С ЕКВИВАЛЕНТНОСТТА ПРИ ПРЕВОДА НА ПРАВНИ ТЕРМИНИ ОТ БЪЛГАРСКИ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК (нотариални актове, пълномощни и декларации)“**

за присъждане на ОНС „доктор“ по научна специалност „Общо и сравнително езикознание (английски език)“, в професионално направление 2.1 „Филология“, област на висше образование „Хуманитарни науки“

### **1. Изпълнение на законовите изисквания относно процедурата**

Въз основа на Заповед № 1412/ 14.06.2017 г. на Ректора на Югозападния университет съм определена за член на научното жури в процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Иванка Славчова Сакарева. Процедурата е открита и се провежда съгласно изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в Югозападния университет „Неофит Рилски“. В рамките на законовия срок са представени изискуемите документи. Считам, че са спазени и изискванията дисертационният труд да бъде представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено, в което докторантката е осъществила научното си изследване. Докторантката Иванка Сакарева отговаря на основните изисквания на чл. 6 от ЗРАСРБ и Правилника по прилагането му: притежава образователно-квалификационна степен „магистър“; осъществила е самостоятелна

подготовка, съгласно изискванията на Закона и правилниците и е положила изискуемите изпити; представила е дисертационен труд и публикации; отчислена е от първичното звено с право на защита. Представеният за рецензиране дисертационен труд е обсъден на разширено заседание на катедрата по Германистика и романистика при Филологическия факултет на 30.05.2017 г. Голяма част от направените забележки и препоръки са съобразени от автора, в резултат на което трудът е съществено подобрен.

## **2. Оценка на обема, структурата и съдържанието на дисертационния труд и научните приноси**

Значимостта на представеното научно изследване се определя преди всичко от **актуалността** на неговия предмет, който в конкретния случай безспорно може да се определи като научна новост. Представеният от докторантката Иванка Сакарева дисертационен труд е със заглавие „Проблеми с еквивалентността при превода на правни термини от български на английски език (нотариални актове, пълномощни и декларации)“, като самата тема обуславя високото научно-теоретическо и практическо значение на изследваната проблематика. Авторката се е насочила към недостатъчно изследвани в българската научна литература въпроси, което само по себе си е достатъчно, за да обоснове актуалността, теоретическата значимост и оригиналността на дисертационния труд. Изборът на темата на представеното изследване е детерминиран от трайни научни интереси на докторантката, както и от опита ѝ като преводач и редактор на текстове с юридическо съдържание. Тези интереси рефлексират в цялото изследване и с особен интензитет в глава втора, която е фокусирана върху спецификите и анализа на правните термини и фрази от нотариален акт, пълномощно и декларации, където се открояват и научните приноси на изследването. Освен старателния анализ на превода на наименованията на някои нормативни актове, прави впечатление, че докторантката не се подвежда от

промените от 1997 г., касаещи нотариалната дейност, и правилно настоява за употребата на термина *Notary Public*, доколкото нотариусите осъществяват своите функции в защита на публичния или обществен интерес. Като изследовател кандидатът се отличава с доказани способности за самостоятелно научно мислене, критичен анализ, логично и обосновано дефиниране и отстояване на научни тези. Всички тези качества се откриват в представения за рецензиране дисертационен труд. Следва да бъде подчертан **интердисциплинарният и комплексен характер** на изследването върху проблемите на специализирания превод на правни термини на конкретни юридически документи в областта на вещното право, а именно – на нотариални актове, пълномощни и декларации от български на английски език, което безспорно е негово голямо достойнство. Изводите, направени от докторантката Сакарева, биха били от особена практическа полза с оглед нарастващата интернационализация на търговските и вещноправните правоотношения, особено с оглед на 10-годишното пълноправно членство на Република България в Европейския съюз и в този смисъл съдържат безспорни научни приноси.

Дисертационният труд е на английски език, с обем от 156 стр., като изложението включва увод, две глави и заключение. Избраната структура е позволила пълноценно да се представят проблемите с еквивалентността при превода на правни термини от български на английски език (нотариални актове, пълномощни и декларации). В рамките на посочения обем са представени четири приложения (вкл. компилиран глосар) и библиография, като преобладаващият брой източници е на английски и на български език. Положително впечатление прави използваният богат научен апарат. Убедено мога да заявя, че трудът е израз на самостоятелните усилия и придобит солиден опит от дисертантката. Авторефератът също е оформен според правилата. Представени са и пет публикации на английски език, свързани с темата на дисертационния труд.

В **увода** на дисертационния труд е представена актуалността на разработвания проблем, систематизирани са целите и задачите на научното изследване. Изясняват се причините за избора на точно този тип юридически документи, работния модел на изследването, както и методологията за извършване на анализа. Следва да се подчертае, че подробно е представена методологичната основа, която се характеризира с използването на дескриптивен, концептуално-семантичен и когнитивен анализ, както и интердисциплинарен подход с оглед на изпълнението на поставените в дисертацията научно-изследователски задачи.

**Първа глава** от дисертационния труд е разделена на три основни части, първата от които е посветена на общите принципи на теорията на превода и в частност на специализирания юридически превод. Напълно справедливо докторантката заключава, че когато става въпрос за специализиран превод, трябва да си даваме сметка, че става въпрос не само за езики, но и за културен трансфер на понятия. Втората част на първа глава разглежда тясната връзка между езика и закона и цели да дефинира езика на закона като различен тип езиково средство за комуникация. Всеки юридически език е продукт на определена история и култура, което води до значителни различия в различните юридически езици, резултиращи в трудности при превод. Третата част от първата глава се съсредоточава върху разликите между англосаксонската правна система и българската правна система, принадлежаща към семейството на континенталното право. Разликата във функционирането на двете правни системи води до трудности при превода на конкретни юридически документи. За решаването на подобни проблеми, както докторантката правилно отбелязва, често трябва да се въвеждат нови понятия, дефиниции или да се дават допълнителни извънтекстови обяснения. Изключително удачен, по мое мнение, е примерът със страните по договора за наем, които в англосаксонската

правна система се обозначават като *landlord* и *tenant*, докато за континенталната по-подходящи са термините *lessee* и *lessor*.

Първата част на **втора глава** на дисертационния труд описва характерните черти на трите типа юридически документи: нотариален акт, пълномощно и декларации, както и особеностите при превода им. Докторантката справедливо изтъква, че трудностите при превода на такъв тип документи възникват поради две причини – липсата на съответствие между езиковите системи, от една страна, и липсата на съответствие между англосаксонската и европейската законодателна система, от друга. Втората част от тази глава е същинският анализ на правните термини, където материалът е разделен в три групи: технически, полутехнически (смесени) и всекидневно употребими термини, като анализът на всеки термин или терминологична фраза следва унифицирана система от пет стъпки.

В **заключението** се обобщават трудностите, които възникват пред преводача в следствие на липсата на пълно терминологично съответствие. Особено внимание е обърнато върху важността на контекста, в който се създава изходния текст, тъй като много термини могат да получат различни значения в различни контексти и което влияе върху правилния избор на еквивалентен превод на целевия език. Правилно докторантката подчертава, че преводачите на юридически текстове трябва да изградят способност да извличат и обработват информация от специализирания изходен език. С други думи, преводачът на юридически текстове трябва да обхване всички нюанси на смисъла на текстовете от изходния език, така че да може да го възпроизведе възможно най-точно и естествено в целевия език. До голяма степен това може би се отнася до един от най-важните принципи на съвременната българска държава, който превеждаме като **„върховенство на закона“**, без да обръщаме внимание, че всъщност става въпрос за **„върховенство на правото“** в смисъл на върховенство на справедливостта. Този подход на авторката включва разбиране на всички механизми на

закона, начина, по който правните текстове се изготвят, тълкуват и прилагат в правната практика. Както е известно, действащото английско право има три главни източника: общото право (*common law*), статутното право (*statutory law*) и правото на Европейския съюз и следва да се има предвид, че дори и след приемането на *EU Withdrawal Bill 2017-2019 (Great Repeal Bill)*, вследствие на референдума от 23 юни 2016 г., действието на значителна част от актовете ще бъде отменяно на *case-by-case basis*. Разработената през 19 в. доктрина за задължителния прецедент, която изисква от съдиите да го следват при сходни дела в същия или нисшестоящите съдилища, независимо от това дали са съгласни с него, дали го смятат за справедлив и колко стар е той. По този начин доктрината осигурява съгласуваността и предсказуемостта, необходими за една правна система, в която липсва авторитета на кодифицираното законодателство. Изглежда, че пристрастността към миналото е една от най-забележителните характеристики на английската правна система и на юридическите разсъждения в Англия.

Принципно, считам структурата на дисертационния труд за последователно и добре изградена, като отделните глави в обемно отношение са прецизно балансирани. Проученият и анализиран теоретичен материал в разглежданата област е добър атестат за докторантката и за старателния ѝ подход при неговото използване. Правилно са представени становищата на различните автори, коректна е полемиката, което дава възможност да бъдат изложени собствените ѝ позиции и виждания. Считам, че поставената задача, а именно изследване на проблемите с еквивалентността при превода на правни термини от български на английски език (нотариални актове, пълномощни и декларации) - е изпълнена.

Приемам посочените от докторантката **научни приноси** на представения дисертационен труд, като бих си позволила да ги обобщя по следния начин:

- **Систематична пълнота на изложението.** Анализът в първа и втора глави съдържа оригинални авторови изводи и заключения. Обхваната е цялата проблематика на изследваната материя съобразно формулираната тема. Като цяло следва да бъде отбелязано, че представеният за защита дисертационен труд е задълбочено самостоятелно изследване с научна стойност и приносни моменти и по отношение на българската правна литература. Научните тези на авторката Иванка Сакарева като цяло са убедително аргументирани и предизвикват сериозно внимание.

- **Добро познаване на проблематиката,** свързана с превода на юридически актове и документи, както и на съществуващата българска и чужда научна литература по въпроса. Демонстриран е усет, но и осмислено отношение към различните правни системи и култури, в частност англо-американската и континенталната, от чиито два дяла е реципирано българското законодателство след Освобождението, а и в наши дни. С оригиналност се отличава сравнителният анализ на характеристиките на англосаксонската и континенталната правни системи, съпроводен с коментар върху това как разликите в основните принципи и практики на тези системи са повлияли съответно на оформянето на юридическите езици. Всъщност, както правилно посочва докторант Сакарева, именно поради различията между правните системи, възникват трудностите в превода вследствие на липсата на еквивалентност на юридически модели и конструкции, т.е. много правни понятия на един език нямат семантична кореспонденция и обхват на другия език, въпреки че на повърхностно ниво имат лексикални кореспонденции.

- Авторката показва увереност в научното търсене, **подхожда аналитично и критично** към юридическите конструкции, както и към научната

литература по темата. Открити са трудностите, които възникват пред преводача в следствие на липсата на пълно терминологично съответствие, породено от факта, че това са системно-свързани термини, дефинирани от същността на самия закон и облечени във формата на юридическия език. Задълбоченият социолингвистичен анализ дава възможност докторантката да изведе и предложи алгоритъм за проверка на семантичната и текстуална еквивалентност.

- **Практико-приложната стойност** на изследването е безспорна. Направени са предложения за стандартизация на терминологията при превода на разглежданите типове юридически документи. Разработката на докторанта в тази насока би била изключително полезна не само за студенти, докторанти и преподаватели, но и за една много по-широка публика, включваща както преводачи, така и практикуващите юристи, и юристите-лингвисти, чийто брой нарасна след 2007 г.

### **3. Критични бележки и препоръки**

Обичайно дисертацията е първото сериозно научно съчинение на всеки млад автор. Като всяко първо произведение и предложеният за рецензиране дисертационен труд има някои слабости и несъвършенства. Имайки предвид традиционното за правната доктрина разграничение между правомощията на разпореждане, владение и ползване, струва ми се че терминът „владение върху имот“ по-удачно би бил да се преведе като *possession*, а не *title of property* или *ownership of property*. Доколкото става въпрос за въвод във владение или встъпване във владение би могъл да се използва и терминът *seisin/seizin*. Трудно бих приела и твърдението в автореферата, че английският е работен език на Европейския съюз, тъй като той е един от официалните езици на обединението. В конкретния случай броят на критичните бележки не е голям, тъй като докторантът вече се е съобразил с част от направените препоръки по време на обсъждането на

труда в катедрата. Още повече, че бележките по никакъв начин не биха се отразили върху общата положителна оценка на дисертационния труд.

Напротив, бих насърчила докторант Сакарева да продължи изследванията си относно концепцията за *common law*, като ги свърже *Commonwealth countries*. В този смисъл струва ми се, че би бил интересен преводът на термини като *justice* и *equity*, както и защо в англо-саксонската система се формират *equity courts* като втори или алтернативен източник на прецедентното право, а в международната система се дава предпочитание на формулировки *International Court of Justice* или *Court of Justice of the European Union*.

#### **4. Заключение**

Изхождайки от всичко гореизложено, приемам, че предложеният дисертационен труд представлява самостоятелно научно изследване на проблемите с еквивалентността при превода на правни термини от български на английски език (нотариални актове, пълномощни и декларации). В разработката се съдържат съществени научни приноси със значение за теорията и практиката на превода от гледна точка на лингвистичната и юридическата наука. Считам, че изследването отговаря на изискванията на чл. 6 (3) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и на чл. 27 от Правилника за прилагането му. Изразявам своята **положителна оценка** пред уважаемите членове на научното жури за присъждане на Иванка Славчова Сакарева на образователната и научна степен „доктор” по Общо и сравнително езикознание (английски език) в професионално направление 2.1 „Филология“, област на висше образование „Хуманитарни науки“.

**Проф. д-р Габриела Белова**